

GLASNIK

AVSTR. KRŠČ. TOBAČNE DELAVSKE ZVEZE

Št. 16.

V Ljubljani, dne 19. aprila 1918.

Leto XI.

Izhaja vsak petek

Uredništvo:
Kopitarjeva ulica 6

Naročnina znaša:
celoletna . . . K 4,-
pololetna . . . K 2,-
štriletna . . . K 1,-

Posamezna številka
stane 10 vin.

Dr. Krekovi socialni kurzi.

Ko sem v Naši moči brala naslov »Krekovi dnevi«, so mi tako živo v spomin stopili »Krekovi socialni kurzi«, katere je plemeniti rajnik sam vodil dolgo vrsto let.

Ko sem mlada deklica prišla v tovarno, sem našla med sodelavkami tudi nekatere, ki so mi skušale dopovedati, da se moram v dosego zboljšanja delavskih razmer organizirati v socialni demokraciji, češ, le ta edina dela res za dobrobit delavstva. Sicer tudi klerikalci, tako so takrat imenovali splošno katoliško stranko, organizirajo delavstvo; pa duhovniki in vsi drugi delavstvo samo izrabljajo in slepijo. Tolažijo ga z nebesi po smrti, tukaj pa hočejo imeti delavstvo vedno zasluženo in brez moči. Sicer mi versko vzgojeni od poštenih staršev razne klevete čez duhovnike niso našle pot v srce; vendar kako mi je duša hrepenela po resnici, kako sem želela izpoznati bistvo in načelo te in one stranke! Toda kje in kdo naj mi to razloži? Iz časnikov? Takrat sem bila naročena na bivšo Jeranovo »Zgodnjo Danico« in na list »Venec cerkvenih bratovščin«. Oba sta bila nabožna lista in mi nista mogla dati v teh vprašanih zadostnega pojasnila. Nekoč pa pride k meni tovarišica J. S. in mi reče: »Ti, pojdi, gremo zvečer k dr. Kreku, nam bo razlagal razna delavska in socialna vprašanja. In tako nas je šlo precejšnje število k dr. Kreku. Zelo prijazno nas je sprejel, podal vsaki roko, in ko posedemo po stolih, nam je začel razlagati pojem »Človek in družba«. Človek je družno bitje. Človeška narava je taka, se more sebi primerno razvijati samo v zvezi z drugimi v družbi. Slaboten se rodi, in le skrbnemu varstvu njegovih staršev je mogoče ohraniti mu življenje. Potrebuje hrane, obleke; stanovanja je treba njegovemu telesu, izobrazbe, navodil, opominov in pouka njegovi duši. Živali vseh teh stvari ne poznajo. Stvarnik jim je z njihovo naravo dal vsega, česar jim je treba, da ohranijo svojo vrsto. Njihove potre-

be so vedno enake, niti za las danes ne zahtevajo več, kakor so pred tisoč leti. Človekove potrebe se pa množe z njegovim napredkom. Živali po svoji naravi, ali kakor pravimo, po nagonu razločujejo, kaj jim koristi in kaj škoduje. Ovca pozna svojega sovražnika — volka in beži pred njim, ko ga prvič zagleda. Piške se poskrijejo, ko zagledajo jastreba. Goved dobro loči strupene rastline od zdravih. Človek nima tega daru. Bog mu je dal sicer um, toda kako dolgo bi se moral posameznik učiti: kolikokrat bi prišel v smrtno nevarnost, kako težko bi se rešil nasprotnikov življenja, če bi bil prepuščen samemu sebi. Potem nam je razlagal pojem :Družba. Prva družba je bila rodbina. Razlagal nam je razne oblike držav. Namen države je, skrbeti za splošno blagostanje vseh svojih članov. Pojem enakosti: Enaki smo vsi po naravi; različni pa po spolu, po duševnih in telesnih zmožnostih, po duševnih darovih in nagnjenjih. Enaki smo si tudi v tem, da smemo zahtevati od človeške družbe, da nam da to, kar nam po našem delovanju za skupni namen gre. V tem smislu smo si vsi enaki: tisti, ki vladajo in tisti, ki so jim podložni, visoki in nizki: tisti, ki opravljajo najvažnejša in tisti, ki izvršujejo najnižja opravila. Vsem mora dajati družba po njihovih zaslugah in po njihovem pomeni za skupni namen. V državi pa imajo največji pomen za tistimi, ki neposredno vladajo državo, delavski stanovi, kateri s svojim trudom ustvarjajo vse državno premoženje; le z delom se ustvarjajo nove vrednosti.

Pri razlagi domovinske ljubezni je pripomnil: »Da, za dom je treba srca; srce se pa ubije s suženjstvom. Usužnjeni človek je sposoben samo za punt, punt je pa upor proti pravici.« In tako je šlo dalje in dalje: o kapitalizmu, liberalizmu, anarhizmu, materializmu, komunizmu, fiziokratizmu, o narodni ekonomiji. Razlagal nam je pomen in ustroj posojilnic, bank, zadrug konsumnih društev. Pri podrobni razpravi o načelih socialne demokracije nam je tudi opi-

saval življenje Karla Marksa, Friderika Engelsa in Ferdinanda Lassallao Marks in Lassalle sta bila sovražna Avstriji in Slovanom. Marks, ki je vrgel v svet geslo: »Proletarci vseh dežel, združite se!« je zaničljivo grdil zatirane slovanske narode; ki so bili in so po večjem še narodni in gospodarski — proletarci. — Tega duha se tudi naša slovenska socialna demokracija ni mogla popolnoma otresti. To je pokazala posebno zadnjic pri izročitvi ženskih podpisov za jugoslovansko deklaracijo dr. Korošcu.

Ko nam je razlagal krščanski socializem in krščanska načela glede na zakon, družbo, oblasti, lastninske pravice, nam je velikokrat poudarjal, da je pri človeku znak krščanstva to: »da ima človek drugega rad, da zna odpuščati in da rad drugim dobro stori.«

Nekoč nam je pri razlagi spolnega vprašanja posebno poudarjal ta-le stavek: »Ako vidiš svojega tovariša v blatu in ako ga ne moreš drugače rešiti, potem stopi v blato in podaj mu roko, da ga potegneš ven; ne boj se, če se tudi tebe nekaj blata prime, samo da rešiš svojega tovariša iz mlakuže.« Marsikaj je nam potem v njegovem življenju postalo umljivo, ko so klevetniki metali po krivici in lažljivo blato na njega. Seveda so, kakor je to že na svetu tako, najgrše jezicali tisti, ki so zakopani v tako blato, da mora človek zamašiti nos, ušesa in usta, preden prične brskati po njem: v blato napuha, zavisti in laži ter polnega nepoznanja ljubezni do bližnjega. Potem, ko je bil dr. Krek zaposlen kot državni poslanec na Dunaju, so par let drugi gospodje vodili socialne kurze; zadnji dve leti jih je pa zopet vodil največje Krek sam. Zadnje zimo pred smrtjo je imel te kurze v šentjakovski Prosveti. Govoril je o ženskem vprašanju. Razlagal nam je različne poklice, pri katerih bi lahko tudi ženske sodelovale, ako bi imeli za to potrebnih šol. Poleg služkinj, kuharic, tov. delavk bi bile lahko tudi ženske zaposlene pri agenturi, upraviteljice pri

humanitarnih zavodih, direktorice v zavodih za zdravje: v sanatorijih, penzionatih, gospodinje hotelov, pomočnice gospodinj, v mlekarnah. V Gornji Avstriji so že pri mlekarnah v odboru tudi ženske, ki urejujejo tudi prodajo jajc. Na Češkem imajo dve šoli za izdelovanje igrač in raznih umetnosti iz steklenih korald. Ženske so lahko tudi pri pletarstvu, pri izdelovanju papirnih okraskov, pri pletenju iz slame in ložja, ovoje za steklenice, pri izdelovanju knofov, žnor, pri perilni industriji, pri izdelovanju ovratnikov, gačenju živali, pri lasulstvu, frizerke, modistke, šivanje in šitikanje odej, užiganje v les, slikanje porcelana itd. Pri posredovalnicah za službe bi morali tudi ženske zaposlovati.

Sedaj Te ni več, dragi naš oče, tako smo te imenovali delavci. V kako strašno hudih časih si nas zapustil! Kar sem najbolj občudovala na Tebi, je bila Tvoja nezrečena prijaznost in uslužnost nasproti delavstvu. Ti nisi imel uradnih ur. Vsak dan je imel pri Tebi 24 uradnih ur. Bodisi da si bil utrujen ali da si imel opraviti karkoli, ako so prišli delavci k Tebi, bodi podnevi ali ponoči, vedno si imel za nje enako prijazno besedo, odprto srce in odprte roke. V življenju prvih kristjanov bremo: Kri mučenikov je seme novih kristjanov. Ali bo tudi tvoja smrt, mučenik ljubezni in dobrotelosti, oživila Tebi vrednega naslednika, ki imej za delavstvo in reveže tako ljubezni polno srce kakor si ga imel ti? Ti si razumel popolnoma dušo delavčevu, ker si jo hotel razumeti, ker si iskal vedno stika z delavstvom. Sam si rekel: »... preštudiral sem delavstvo v sme-hu in joku, v veselju in žalosti, v trudu in trpljenju, v jezi in krotkosti.« Zato Ti je

tudi delavstvo zaupalo, kakor zaupa otrok svojemu očetu. Spomin na te, dragi oče, nam daj moči, da se mi vsi, ki smo seme izkrvavelega naroda; združimo v ljubezni in edinosti vse svoje moči in zmožnosti, za procvit, kulturo in blagostanje svojega naroda. Duh Tvoj naj nam pa pri Stvarniku izprosi še kaj takih mož, kot si bil Ti!

Delavka.

Z lastnimi močmi.

Idrija. Dragi tovariši, pokramljamjo malo o naši takozvani rudniški aprovizaciji. Aprovizionirani smo tu rudniški uslužbenci: t. j. rudarji, pazniki, učiteljstvo in uradniki, potem družine v vojni službi se nahajajočih rudniških uslužbencev, osobje c. kr. gozdnega oskrbnništva, orožniki s svojim policijskim psom, lekarnarica in še nekaj drugih. Prav čudno se nam vidi, kako pridejo zadnji k naši aprovizaciji. Načeloma nimamo nič proti temu, pa vendar, ali ne more c. kr. gozdno oskrbnništvo svojega delavstva samo aprovizionirati? — Naj ostane to kakor je, a za to uslugo bi bilo vendar moralo naše rudniško ravnateljstvo zahtevati od gozdnega oskrbnništva kako protiuslugo, n. pr. da preskrbi gozdno oskrbnništvo rudarjem potrebno kurjavo po znižanih cenah, ne pa, kadar se drva delijo, imajo vsi gostilničarji in trafikanti prednost, le če kaj ostane, dobe šele rudarji. Pa o tem bomo še tako govorili. Oče provizionist, ki je svoje moči pustil rudniku, ki ima sina rudarja, ki je kot tak pri rudniški aprovizaciji aproviziran, pač pa oče ne sme biti, ker ni več pri rudniku uslužben tu, ampak si mora iskati drugje, seveda sedaj, ko ne gre vse tako gladko od rok, mora biti vedno eden pripravljen, če hoče, da kaj dobi in sicer na dveh krajih, ker je treba za vsako stvar po ure čakati. Koliko dragega časa se izgubi! Kako pa da lekarnarica pride k naši apro-

vizaciji, ki ima le c. kr. lekarno v najemu in orožniki, ki tudi niso rudniški uslužbeni? Od kod ta dvojna mera?

Če v službi, ko se ti od strani uradnika očita, da je premalo narejenega, potožiš, da ob tej aprovizaciji ni mogoče tako delati, kakor se je pred vojno, dobiš odgovor uradnika: »mi smo ravno na tem,« koliko je v tem resnice, par zgledov: Dvorni svetnik dobiva v aprovizaciji na svojo družino in še dva ordonanca (katera sta seveda vsak zase, oziroma pri svojih družinah aprovizirana) in sicer dobi moko naj-finejše vrste. Ti pa, če imaš bolnika, ki jo v resnici potrebuje, te gonijo od Kajfeža do Herodeža in niso gotov, da obletiš in opraviš vse v enem dnevu, da jo potem šele milostno dobiš.

Neki uradnik je dobil hkrati 60 kg moke in 4 kg masti, če se vpraša, kako to, dobiš enostavni odgovor: da je dobil pred-ujem. Čudno! Ali so pri aprovizaciji pred-ujemi dovoljeni? Za rudarje zagotovo vemo, da niso. Kdaj bo pa tudi prišel tisti čas, da si lahko puste odtegniti? Pred vojno se je dostikrat pozabavljajlo, da rudar vse naprej poje in sedaj?

Uradništvo dobi tudi takozvano »Abfallmehl« za kokoši, tako moko, ki bi jo vsak rudar z veseljem porabil za žgance ali kruh, dobe in sicer dvorni svetnik redno 30 kg, drugi 5 do 20 kg; le to nam ni jasno, če jo dobe po svojih službenih stopinjah ali kakor so dvornemu svetniku pri srcu.

Rudarju se določi: dobiš na osebo ali samo na se tega toliko, če je več stvari, dobi le eno iz med teh, a pri uradnikih to ne drži. Zadnje mesece lanskega leta in začetkom letošnjega, ko smo v tem času prejeli le 30 dk g masti, se je ta mast urad-ništvo redno delila. Ako jim moka ni po po volji, dobe drugo, če pride kaka stvar boljše vrste, dobe na listek in sicer kolikor žele in se ne pravi: ali ste dobili že to.

Svoj čas se je naročila večja množina suhega ovčjega mesa po 3 K kg, rudarjem

Henrik Conscience:

Hugon pl. Craenhove.

Povest grofa Hugona pl. Craenhove in njegovega prijatelja Abulfaragusa.

»Poslušaj: Nikdar ne stopi v gozd, preden ne napoči jutro in se ne dvigne solnce na jugu; nikdar ne vstopi v volkodlakovo koč, naj se v njej godi, kar hoče; nikdar ne vprašaj volkodlaka, kako živi in se pokori; nikdar ne govori z njim o tvojih starših, o tvoji sestri ali o tvojem bratu; zadnje besede sploh nikoli ne izpregovori. Pazi, da ponoči nikdar ne prideš v gozd! Poznaš nadlogo, ki mi jo je poslal Bog: strašna je in nevarna. Zamolči skrivnosti gozda; ena sama neprevidna beseda lahko povzroči mojo smrt. To je vse, kar sem ti moral povedati. Sin moj, solnce se je že skoraj nagnilo v jug; zadnja ura prihaja. Zapusti me. Če jutri zopet prideš, stopi pod tisti le hrast tam, vsklikni kakor sova, slišal te bom in prišel s knjigo k tebi. Torej jutri, dete moj!«

Stisnil je Bernardu roko, se obrnil in je počasi proti koči korakal. Bernard je vzel svojo palico in je odhajal. Kako lep

se mu je zdaj zdel gozd. Hitel je k svoji čredi, poklical svojega zvestega psa in mu je smehljaje pripovedoval, da se bo brati učil. Vse pesmi, ki jih je znal, je prepel, plesal je, dokler ga ni zahajajoče solnce spravilo domov.

III.

Nevihta.

Kakor hitro je pripeljal Bernard drugi dan svoje ovce na pašnik, je tekkel proti gozdu, se splazil skozi grmovje in hitel proti volkodlakovi koči. Stopil je pod hrast in zaskovikal: »Uhu! Uhu! Uhu! Uhu!«

Volkodlak je prišel iz koč, s prijaznim obrazom se je približal mlademu pastirju; rekel mu naj se vsede pod drevo in odprl knjigo. Ne da kaj reče, mu prične precej razkazovati črke in mu pripovedovati, kako se jim pravi. Ko sta tako dve uri delala, je volkodlak vstal, potegnil malo knjižico in jo dal Bernardu rekoč:

»Sin moj, na, vzemi to malo knjižico, ki ti jo darujem, na lahko ponavljaš, kar ti pokažem. Ni lahko se naučiti brati. Vse svoje moči napni, da ohraniš v spominu v spominu, kar ti povem. Če si sam, moraš brez učitelja poznati znamenja. Za-

upam ti, da nikomur knjižice ne pokažeš in če jo najdejo, volkodlaka ne izdaš.«

Bernard je ves radosten pritisnil knjižico na ustnice in odgovoril:

»O, mojster, nič se ne boj. Iz ovčje kože si napravim mošnjo; na golih prsih bo knjiga. Nihče je ne dobi. Potegnili je ne bom vun, če ne bom čisto sam!«

»Do jutri, sin moj!« je rekel volkodlak, ko je odhajal.

Bernard je odšel k svoji čredi.

Vesel se je vrgel na tla, odprl je knjigo, jo položil na kolena in je pričel svojo nalogo ponavljati. Večkrat se je zasmehljajal: spoznal je kakšno črko, kakor staro prijateljico. Večkrat se mu je pa tudi obraz stemnil, udari lse z roko po čelu: spomin mu namreč ni ostal zvest; ohranil mu ni te ali druge črke.

Tak je bil prvi dan, ko se je Bernard učil.

Čede ni bil v stanu vselej zapustiti in iti v gozd, ker jo je moral velikokrat pasti daleč od gozda. Včasih tudi pet ali šest dni ni obiskal volkodlaka, a zato se je še bolj goreče učil iz male knjižice, katero je nosil na golih svojih prsih.

Odkar se je seznanil Bernard z volkodlakom, ga najemnik, kateremu je pasel

so ga zdelili le malo, kam je šlo drugo? Ne vemo.

Sploh delajo tako, kakor jim bolje kaže in zljubi, zakaj tudi ne, saj nikogar ni, ki bi nadzoroval. Pa ravno v tem oziru bo potreba kaj ukreniti. Čuje se, da je nekaj v teku, in k temu bi le nasvetoval: izvoli naj se odbor iz delavcev vseh strank, ki bo zaposlen pri aprovizaciji, da bo blago naročeval, prejemal in delil ter da bo upravljal tudi s tistim fondom, ki je namenjen v pokritje znižanja previsokih cen živilom za rudarje.

Poglejmo, kaj je pa z mesom, ki je v občinski upravi. Skrbi se tudi tu za tiste nežne želodce, katerim še sedaj sama koruzna moka ne služi, katere pa nam primanjkuje. Kako pride dvorni svetnik do tega, da dobi po znižani ceni na trgu zjutraj 1 kg govejega, popoldne 1 kg telečjega mesa, ko ga rudar dobi komaj na tri tedne pol kg po tej ceni? Dobi ga pa še drugače, v tej mesnici 1 kg te, v drugi mesnici 1 kg druge in v tretji 1 kg tretje vrste mesa in tako se lahko reče, da ni nikdar brez mesa. Kolikor družin ga na velikonočni praznik ni poznalo, a tudi ne masti. Mesa je malo in še to se tako razdeli: kdor nima nič, tudi nič ne dobi. Dvornega svetnika vprašanje, ki ga je izustil kmalu v začetku vojne: »ali še sedaj rudarji trikrat na dan jedo« nam da misliti — h kateri vrste živalim nas prištevajo, da so mu njegove kokoši bolj pri srcu, ko mi, to je jasno, katerim še ni skrčil hrane, kam neki prištevata nas —?

Le pošteno razdeliti med vse enako, gospodje bi kmalu drugače mislili: da s tem, kar dobimo, se ne da živeti.

Ljubljana, 15. aprila 1918.

V socijalistični »Demokraciji« jugoslovanski socialno demokratični prosvitljenci nadaljujejo ostro kritiko o oficijozni soc. demokratični stranki a. S. (urednica Alojzija Štebi) ostro obsoja avstrijsko nem-

ovce, ni več maral. Bernard je namreč zamenjal svoje opravilo. Gonil ni ovac na najboljše pašnike, dobil si ga največ le blizu gozda ne glede na to, če so imele ovce kaj paše ali nič. Skoraj vsak dan je kregal Bernarda, a pomagalo je le nekaj dni. Bernard je zopet pasel, kot prej.

Bernard je seveda v branju napredoval. Ni preteklo še leto, ko je svojo knjizico prebral in se naučil na pamet lepih molitvic iz nje. Volkodlak mu je večasih dal brati tudi iz velikih bukev, kar je Bernarda zelo veselilo: bral je namreč prevod Plinijovega naravoslovja, ki opisuje redke živali.

Bernard ni še volkodlaka nikdar ničesar vprašal, tudi volkodlak ni nikdar pozvedoval, kdo je njegov učenec. Niti vedel ni, kako mu je ime, a Bernard ga je vseeno prisrčno ljubil in mu je bil hvaležen. Večkrat je jokal kadar je pomislil na volkodlakovo trpljenje. Še bolj se mu je pričel smiliti, ker je čez eno leto volkodlak vidno hujšal in je vse kazalo, da kmalu umre. Bernard je zapazil, da hodi volkodlak le s težavo iz kočice proti drevesu, da se mu oči več ne lesketajo in da postaja njegov glas zamolkel in hripav.

ško socialno demokracijo in njeno postopanje v državnem zboru. Članek izvaja:

7. marca 1918, ko je bilo v avstrijski poslanski zbornici glasovanje o proračunskem provizoriju in vojnih kreditih, je bila izrečena smrtna obsodba nad sedanjim narodno političnim ustrojem Avstrije. Glasovanje opozicijskih slovanskih strank proti proračunu in vojnim kreditom je bila učinkovitejša manifestacija za osamosvojitvev doslej zapostavljenih narodov v Avstriji, kakor majniške deklaracije lanskega leta. Odrekati državi sredstva za njeno gospodarstvo, to pomenja vojno napoved protiglasujočih strank in množic, ki stoje za njimi. Enako kritični trenotki, kakršni so bili ob času, ko je begala vlada za večino, so bili še malokdaj v ustavnem življenju te države. V tem najugodnejšem času, ko bi se lahko prisililo vlado, da uredi notranjepolitični kaos v smislu demokratičnih načel, je stopila na stran vlade nemška socijalna demokracija, doslej njena najbesnejša protivnica. S tem glasovanjem je dokazala stranka, da je njen radikalizem le navidezen, da igra vlogo dobro dresiranega rjovečega leva. Radikalizem na shodih in časopisju, v praksi pa plehki oportunitizem. In zaupanje je izrekla vladi nemška socijalna demokracija po kmaj končani politični stavki, v kateri se je dala odpraviti — proti volji delavstva — s praznimi obljubami, od katerih ni izpolnila vlada doslej niti ene. Tisoči so bili ta dan bridko razočarani, ker so dolgo časa smatrale avstrijske nemške stranke v svojem boju proti pristranski vladi nemške socijalne demokrate za svoje tihe zaveznike, saj so ti poudarjali ob vsaki priliki, da hrepene po pravični narodnostni spravi, da jim je na tem, da se vendar že enkrat izločijo iz notranje avstrijske politike rezki narodnostni spori. Tudi z načrti za rešitev narodnostnega vprašanja niso bili v zadregi, toda nikdar niso pokazali resne volje za uresničenje svojih načrtov. Sedaj vemo, da so bili ti načrti le vaba za drugorodne proletarce, kajti z zadnjim glasovanjem so se očitno izrekli za nadvlado Nemcev v državi. Podpirati vlado, ki vedno in vedno poudarja, da so kronovinske meje nedotakljive — med tem ko naglašava nemška socijalna demokracija, da spadajo kronovinske meje na starino — izrekati zaupanje vladi, ki priznava načelo samoodločevanja le izven črnozoltih mej, to pomenja toliko, kakor da odobruje stranka obstoječi sistem, od katerega noče odjenjati vlada niti za las, med tem ko polni glavno glasilo stranke dan za dnem svoje strani z ostrimi napadi proti sedanjemu sistemu. Nasprotstvo med besedami in dejanji je iznova zakričalo v svet, morda bo predramilo tudi tiste, ki so vedno smatrali vsako besedo avstrijske nemške socijalne demokracije za najsvetejšo resnico, vsako njeno dejanje za nedotakljivo pravičnost. Nezaupanje proti stranki, ki je izdala eno najbolj urpavičenih taktičnih strankinih načel, je zbujeno; to nezaupanje bo morda privedlo njene zaslepljene oboževalce tudi do kritične presoje vsega njenega ostalega delovanja med vojno, iz kritične presoje pa se mogoče porodi spoznanje, da razredna zavest ne sme podjarmiti narodne zavesti.

Glasovanje avstrijske nemške socijalne demokracije je pa še iz nekega dru-

gega razloga neodpušljivo zanikanje socijalističnih načel. Mesec dni pred glasovanjem je bil podpisan mir v Litovskem Brestu, mir, ki se niti od daleč ne prebližava socijalistični mirovni formuli. Vsa zgoščena prepotenca vsenemcev, proti katerim nastopata avstrijska in rajhovska socijalna demokracija enako ostro, je izražena v tem miru, v miru, ki je ratrgal, ponižal in upropastil največjo kontinentalno silo, ognjišče žive revolucionarne sile, torišče najbolj fanatičnih propagatorjev socijalističnih idej. Glasovanje za vlado, ki je z brutalno silo izsilila mir iz oslabljenega nasprotnika, je pa naravnost očitno izdajstvo vseh socijalističnih gesel: proletarska solidarnost je postala fraza — to so že pred glasovanjem jasno dokazali dogodki, ki so se odigrali ob času mirovnih pogajanj v Avstro-Ogrski in Nemčiji; internacionala je odslej le še zgodovinski pojem; pojem brezdomovinstva je za vedno izbrisan iz vrste strankinih agitacijskih sredstev; umetno gojeno internacionalno čustvovanje je kapituliralo; razredna zavest je podlegla živi in močni zavesti narodnega pripadništva. Doslej dve najuglednejši članici v proletarski svetovni internacionali sta z dejanji zadnjih dni — tudi rajhovska socijalistična večina je glasovala zopet za vojne kredite — ovrgli ortodoksni marksistični nauk, da gre v političnem in gospodarskem boju proletarijata le za to, da se znebi proletarijat svojih suženjskih verig. Da odbrava avstrijsko nemški in rajhovski proletarijat po svojih voditeljih aneksionistično politiko svojih vlad, s tem je podan dokaz, da ima tudi delavec velik interes na razširjanju svoje države.

Članek nam res z jasnimi besedami pove, kako je vojska oficijozno socijalno demokracijo prelevila, pove pa tudi, da je narodnost sila, kateri se ne more nihče zoperstavljati.

Hudo je obsodil znani Abditus v »Demokraciji« v članku »Pismo socijalni demokraciji« voditelje jugoslovanske socijalne demokracije. Najznačilnejša so sledeča njegova izvajanja:

Socijalna demokracija je doslej zanesla med slovensko ljudstvo veliko političnega agitatorstva, srčne kulture pa le malo. Groba goltna idejna podlaga je bila tuja duševnemu razpoloženju slovenskega ljudstva, ki je hrepelo po svoji in svoje zemlje osvoboditvi izpod tujega jarma, ki ga je občutilo nele gmotno, temveč tudi duševno. Socijalizem, ako ga pojmuje kot npravni boj ljudstva proti kapitalistični sužnosti, mora dati slovenskemu narodu enotno voljo, da se osvobodi vseh spon in okrepi na znotraj in nazven. Napačno uporabljani nauk o razrednem boju med ljudstvom, ki socijalno še ni znatno razprteno, pa ta zaslužnji narod le slabi v njegovi odporni moči proti zatiranju po kapitalistični nemoralnosti. Razredni boj podjarmljenega, družbeno in politično še slabotnega slovenskega ljudstva, se izraža v prirodnem pravu, — v njegovi božji pravici do vsega, kar je njegovega.

Tu imamo pred seboj dva moralna sistema. Socijalna demokracija, temelječa na svojem snovstvenem nazoru o svetu, uči, da je celj delavskega ljudstva, nadvladati kapitalistični svet s socijalno gmotnim in političnim pritiskom, na kar se bodo gmotne dobrine razdelile pravično

in po potrebi. Slovensko ljudstvo pa zida svoje udejstvovanje tudi na npravne in kulturne nazore; ono pojmuje socializem tako, da se mora osvoboditi njegova zemlja, do bo gmotno in duševno moglo živeti samostojno, — po svoji veri, po svojih postavah. Svoje socialno zlo pojmuje predvsem moralno: — Vse izvira iz krivice, ki jo dela npravno pokvarjeni človek svojemu bližnjemu, teptajoč prirodno pravo, božje postave, zapovedi demokracije, ki je v čustvu tega vkljenjenega človeka.

Dvajset let sem stal v vrstah socialne demokracije. Duševno sem preživel vse njene nauke, vse njeno hotenje in vplivanje na preproste in izobražene ljudi. Mislim, da sem upravičen, o nji govoriti kritično.

Videl sem ljudi, kako so postajali socialisti. Eni so imeli pred očmi gmotne koristi, ki jih je obetala organizacija, drugi so socializem pojmovali kot npravni odpor proti socialni bedi in družbenemu ponižanju.

Spočetka sem tudi jaz veroval, da onstran gmotne bede čaka vesoljna sreča, duševno zadovoljstvo, iskreno bratstvo na ponižano človeštvo. Ker je bila povod, vsled katerega sem se začel baviti s socializmom, kot z evangelijem družbeno zatiranih, socialna beda, sem slutil, da je tudi njegov cilj popolnoma golten. Ljudi nisem sodil po njih duševnosti in morali, temveč po tem, ali so bedni ali so bogati. Ta nazor mi je znanstveno potrdila filozofska podlaga marksističnega socializma: — Človek je zgolj produkt razmer, presnavljajoča snov mu piše potni list. Njegova duševnost ni soodločilna v družbenem življenju, v katerem se zrcali zgolj boj razredov za gmotne dobrine.

Vedno sem imel občutek, da veje iz tega naziranja mrzla zimska burja. Ali je res vse tako mrzlo, zgolj snovno, ves svet, vse človeštvo? Hotel sem najti resnico; čital sem učene knjige, misleč, v njih jo najdem. Iz knjig sem se naučil marsikaj, toda tega, česar sem iskal, nisem našel. Vrnil sem se zopet med žive ljudi, v vsakdanje življenje. Pazljivejše sem motril mišljenje, religioznost, čustvovanje, hotenje in hrepenenje preprostega ljudstva; — kakšno duševno toploto, kakšno srčno moč sem našel v njem! V tej preprosti ljudski duševnosti je resnica.

Videl sem, kako duševnost veže ali pa razprtjuje ljudi, videl kako vplivajo velike ideje na ljudi, njih mišljenje in čustvovanje; videl sem, kako etični in moralni nazori oblikujejo in kujejo značaje. Opazil sem marsikaj, kar mi je dokazovalo, da je duševnost soodločilna v vseh dejanjih posameznikov in celote.

Tako sem tudi opazil, da so vneti pristaši socialne demokracije zavrgli njene nauke, pa ne samo zavrgli, temveč jim tudi nasprotovali, kakor hitro so si na kak slučajen način gmotno opomogli. **Rokodelski pomočnik, ki se je v vrstah socialne demokracije boril proti svojemu mojstru, kateri je omagoval pod pritiskom velekapitalistične produkcije, je zavrgel načelo razrednega boja, ko se je sam osamosvojil.** Sedaj je stranka njegove vajence nahujskala proti njemu. Majhni ubožni ljudje, razlaščeni od tujcev so se zasovražili med seboj. Zgodilo se je, da so blagajniki združnih organizacij poneverili denar ubož-

nih združnikov, da so voditelji organizacij zapravili denar svojih delavskih tovarišev na lahkomišelnih načine. **Poznal sem človeka, ki je predsedoval zaupnim pomenkom svojih tovarišev, pa je bil prodan policiji in kapitalistom za smešno malenkost. Videl sem navdušene agitatorje, katerih »prepričanje« se je naposled razgalilo kot želja po komodnih službah.** Dostikrat sem videl človeka, ki se je javno zgražal nad nenravnimi dejanji podjetnikov in oblastnikov; v tihem zatišju pa se je zasmejal plehko in gnusno demagošvo.

Videl sem pa tudi poštene, srčne ljudi, ki so naposled omagali sredi koristolovcev, plehkkih demagofov in brezbriznikov.

Velikokrat sem premišljeval o vzrokih takih pojavov. Kako se pri nas razlaga socializem, njegov cilj, njegovo poslanstvo? O njem se govori kot o svetem Miklavžu, ki nekoč prinese trpečemu delavskemu ljudstvu same gmotne blagore. Zato takšni površni in goltni oznanjevalci in verniki npravno propadejo in odpadejo, kakor hitro se jim kje drugje pokaže večji gmotni dobiček. Socialna demokracija te goltnosti ni bičala; vedela je, da ji deterministični gospodarski razvoj privaja vedno nove, sveže ljudi. Vzgjajala je goltno misleče socialiste, ne pa tudi čustvene demokrate. Velika večina teh preprostih socialistov ni zapopadla, da je socializem nemogoč, utopističen, ako nima opore v srčni in npravni kulturi človeštva. Neizbežni predpogoj socialističnega mišljenja je demokratično čustvo. Demokracija ni samo snovni zakon, temveč je pred vsem kulturno čustvo, je npravna zapoved duševnega življenja sodobnega človeka. Zato je danes v vrstah socialne demokracije prav tako malo strpnosti in npravne jakosti, kot v vseh drugih političnih strankah, ki žive od demagoštva in neodkritosrčnosti proti ljudstvu.

Kulturnega dela je bilo veliko pre malo. Ponovimo: socializem je organiziran boj proti gmotni bedi ljudstva v občeh. Demokracija pa ima svoj studenec v človekovi ruševnosti, ki zoblikuje in vzgoji značaj in strpnosti in npravnosti. Zao je demokratično čustvo važnejše kot zgolj snovno zamišljeni socialistični nauk.

Dejal sem uvodoma, da moramo svojo osvoboditev iz socialnega zla, vsled katerega trpimo, najprej duševno preživeti. Dvigniti moramo svojo srčno kulturo.

Nekaj manjka vsem tem, po samih gmotnih dobrinah goltnim, zato k nasilstvom nagnjenim reformatorjem in revolucionarjem. Kje je tisti studenec, iz katerega bi zajemali vedno nove moči za svoje npravno, etično jakost in silo?

Mislim, da jim manjka religije, — verstva v občeh.

Osvobodite zemljo in rod!

Tega agitatorji, tajniki, nastavljenici stranke (misli na socialno demokracijo. O. u.) niso zapopadli, ker niso poznali ideje slovenskega naroda, ker so prezirali njegov kulturni boj. Postavljali so mu za vzor velike, svobodne narode, med kaere je velekapitalizem raztresel svojo npravno propalost in jih družbeno presekalo na dvoje. Kličejo narod, naj sledi tem vzorom na njih katastrofalni poti. Ne vidijo, da je ta narod vsestransko zaslužjen in podjarmljen, in da je prvo, da se ga mora osvoboditi in osamosvojiti.

Izvajanjem res velezanimivega Abditovega pisma ničesar ne pristavljamo, saj si zavedni naši delavci lahko sami ustvarijo svojo sodbo in jo praktično organizacijsko uporabijo.

Okno v svet.

Uredbe za prehodno gospodarstvo na Ogrskem. Ogri so ustanovili posebno ministrstvo za prehodno gospodarstvo in v tem ministrstvu se pripravlja cela vrsta važnih akcij, ki so v zvezi s prehodom k miru. Priprave se raztezajo v glavnem na to, da se vrnivši se vojaki zopet poprimejo svojega dela kakor v miru in da se cene merodajnih potrebščin znižajo. Dalje so se napravili koraki, da se bodo v službi vojnih potreb se nahajajoči predmeti, ki reprezentirajo vrednost več sto milijonov kron, kakor obleke, kovine, barake, mostovi, male železnice, bolniške naprave, zopet napravijo porabni za produkcijo v miru. Dalje se delajo priprave za nabavo surovin, za varstvo ladijskega prostora. Pripravljajo se zakonske predloge o patentnem pravu, o reviziji cestnega zakona, o novih trgovskih pogodbah tako z zveznimi kakor sovražnimi deželami. Vprašanje o centralah se bo temeljito revidiralo in uvedla stroga kontrola.

Izdajatelj **Fran Ullreich**, Dunaj. — Odgovorni urednik **Mihael Moškerc**. — Tisk Kat. Tiskarne.

Ustanov. l. 1893.

Ustanov. l. 1893.

UZAJEMNO PODPORN DRUŠTVO V LJUBLJANI
registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Dovoljuje članom posojila proti poroštvu, zastavi življenskih polic, posestev, vrednostnih papirjev ali zaznambi na službene prejeme.

Vračajo se posojila v 7 $\frac{1}{2}$, 15 ali 22 $\frac{1}{2}$ letih v odsek ali pa v poljubnih dogovorjenih obrokih.

Kdor želi posojila, naj se obrne na pisarno v **Ljubljani, Kongresni trg št. 19**, ki daje vsa potrebna pojasnila.

Zadruga sprejema tudi hranilne vloge in jih obrestuje po 4 $\frac{1}{4}$ %.

Društveno lastno premoženje znaša koncem leta 1915 519.848'40 kron. Deležnikov je bilo koncem leta 1915 1924 s 15.615 deleži, ki reprezentujejo jamstvene glavnice za 6.089.850 kron.

Gospodarska zveza v Ljubljani

ima v zalogi

jedilno olje, čaj, kakor tudi vse drugo specerijsko blago.

Oddaja na debelo!

Za Ljubljano in okolico je otvorila

mesnico

v semenišču v Šolskem drevoredu
kakor tudi

specerijsko trgovino

na Dunajski cesti št. 30.

Kdor pristopi kot član h „Gospodarski zvezi“, dobi izkaznico, s katero ima pravico do nakupa v mesnici in trgovini.